

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

(Ulusal Hakemli Dergi)

ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Genel Yayın Danışmanı

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Halkla İlişkiler

Mehmet ÇAYIRDAĞ

Yaşar ELDEN

Tunahan KAYA

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ,
Prof. Dr. Remzi KILIÇ, Dr. Ahmet KAYASANDIK

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN

(Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN

(İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal GÖDE

(Süleyman Demirel Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY

(Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

(Ege Üniversitesi, Türk Dil Kurumu Başkanı)

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS

(Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Esma ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Ege Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Ali YAKICI (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

(Not: Soyadlarına göre alfabe sırasıyla)

İÇİNDEKİLER

SAYFA

Ceyhanlı Âşık Ferrahî'nin Destan Dünyası

Dr. Halil ATILGAN.....1

Şeyh Bedreddin: Paylaşılmayan Sufi

Naci YENGİN.....9

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Korumaya Dâir

M. Halistin KUKUL.....16

Türkçe Eğitimi Bölümlerinde Halk Edebiyatı

Derslerinin Yeterliliği

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet YARDIMCI.....20

Güven Çivicioğlu 80 Yaşında

Âlim GERÇEL.....23

Doğan Sever ve Şairlerimizin Besteleri

Bedrettin KELEŞTİMUR.....25

Kerkük Ağıdı (Şiir)

Kenan ÇARBOĞA.....27

Kastamonulu Bir Masal Babası "Mıdık Dayı"

Prof. Dr. Eyüp AKMAN.....28

Yapraksız Bahar (Şiir)

Emine Ecmel YILMAZ.....33

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı

Kalenderhane Sokağı, Nu: 8, 38010 Kocasinan/KAYSERİ

Not: Dergimiz TÜBİTAK Ulakbim, DergiPark, TO-KAT Ulusal Toplu

Katalog, İdealonline ve İssuu tarafından taranmaktadır.

YIL: 42 ★ SAYI: 499 ★ TEMMUZ, 2019

Fiyat Tarifesi (KDV dâhil)

Sayısı: 10 TL

Yıllık abone bedeli: 90 TL

Resmî abone bedeli (Taahhütlü): 200 TL

Yurt dışı abone bedeli: 40 Euro – 50 Dolar

İndirim: Dergimiz öğretmen ve öğrencilere %10 indirimlidir.

Reklam bedeli: Reklam sahibinin lütfuna tâbidir.

Havaleleriniz için posta çeki hesabı: Âlim Gerçel, 116866

Vakıfbank Kocasinan Şb. IBAN: TR590001500158007286226630

Baskı

Geçit Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic.

Oymaağaç Mah. 5067. Sok. Nu.: 4-C Mobilyakent Kocasinan/KAYSERİ

Telefon: 0352 320 48 61, Belgeç: 320 48 54

www.gecityayinevi.com E-posta: gecitmatbaacilik@hotmail.com

Özet

Sözlü edebiyatın en eski türü olan masallar binlerce yıldır nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaşmıştır. Masalların ilk olarak nerede ortaya çıktığı, en eski masallar hangi millete ait gibi sorular öteden beri tartışılmakta, bir takım varsayımlar ileri sürülmektedir. Fakat bu konuda kesin olarak bir hüküm verilememektedir. Kesin olan bir husus varsa o da köklü milletlerin bir masal geleneği ve masal külliyatlarının olduğudur. Pek çok masalın ana hatlarıyla ortak özellikler taşımasına karşın yine her millet, anlattığı masalına kendi mührünü vurmuştur. Masallarda bu mühür, bütün ortaklıklara ve benzemelere rağmen kendisini hissettirir. Türk masalları içerisinde pek çok milletlerarası motif yer almasına rağmen Türk'e has özellikler belirgin bir biçimde varlığını göstermektedir.

Bu yazımızda, Kastamonulu bir "masal babası" olarak adlandırdığımız Mıdık Dayı (Mustafa Çobanoğlu)'dan bahsedeceğiz. Mustafa Çobanoğlu 1903-1996 yılları arasında Kastamonu Araç ilçesi Oycalı köyünde yaşamıştır. "Masal Babası" şöhretini almasına sebep olarak; pek çok masal bilmesini, bu masalları masal üslubu dediğimiz bir üslupla anlatarak köy ve civar halka kendisini dinletmesini ve hâlâ adından övgüyle söz ettirmesini gösterebiliriz.

Yazımızda masalcının hayatına yer verildikten sonra onun masal anlatma üslubuna da değinilmiştir. Önceki çalışmalarımızda yer almayan yedi masal metni de ilk defa bu yazıda yayımlanmış bulunmaktadır. Kastamonu masalları üzerine çalışacak olanlara bu masalcımız ve masalları önemli ölçüde kaynaklık edecektir.

Anahtar Kelimeler: Masal, Kastamonu masalları, masal babası, Mıdık Dayı.

A FATHER OF FAIRY TALES FROM KASTAMONU: UNCLE MIDIK

ABSTRACT

Fairy tales, the oldest form of oral literature, has reached the present day by being transmitted from generations to generations for thousands of years. The questions such as where the fairy tales appeared

first or which nations the oldest fairy tales belong to have been discussed for a long time, and a number of assumptions have been brought forward. However, there is no definite provision in this matter. If there is a certain thing, it is the fact that the nations with deep-rooted history has a fairytale tradition and fairy tale corpus. Although many fairy tales generally share common features, every nation has its own seal on its fairy tales.

This seal at the fairy tales makes itself felt despite all the common points and similarities. While there are many international motifs in Turkish fairy tales, the features that are unique to the Turks show their existence clearly.

In this paper, Uncle Mıdık (Mustafa Çobanoğlu), a 'father of fairy tales' from Kastamonu, will be addressed. Mustafa Çobanoğlu lived in the village of Oycalı in Arac, Kastamonu between 1903-1996. As a reason for gaining the reputation of 'father of fairy tales', the fact that he knew many fairy tales, he made the village and neighboring people listen to the tales by telling these tales in a style that could be called as fairy tale style and that he has been still talked about in glowing terms can be shown.

In this paper, after the life of the tale teller is presented, his style of telling fairy tales will be mentioned. Seven fairy tales that were not included in our previous studies are also published for the first time in this paper. This tale teller and his fairy tales can provide a considerable resource for those who would like to work on Kastamonu tales.

Key Words: Fairy tale, Kastamonu fairy tales, father of fairy tales, Uncle Mıdık.

Usta masal anlatıcılarına "masal anası" mı, "masal babası" mı diyeceğiz? Ziya Gökalp 1922 yılında Küçük Mecmuada yayımladığı "Masalları Nasıl Toplamalı" adlı makalesinde masalcıların; eski ozanlığın kadınlarda devam eden kısmı olduğunu, ozanlığın babadan oğula kaldığı gibi masalcılığın da anadan kıza intikal ettiğini, erkek masalcılar varsa da çoğunlukla masalcıların kadın olduğunu söylemektedir. Aynı makalesinde Gökalp, masalların herkesten de-

ğil de “ancak ocaktan yetişme masalcılar ”dan derlenmesine vurgu yapmaktadır.

Çocuk edebiyatı yazıları ile tanınan Sevinç Çokum, çocukluğunda tanıdığı bir “masal anası” ndan şöyle söz eder: “Küçüklüğümde, bizim mahallede bir Zafer Hanım Teyze vardı. İyi bir masal anlatıcısı olan Zafer Hanım Teyzenin masal kaynağı hiç tükenmezdi. Kadıncığaz bir evin alt katındaki tek göz odada otururdu. Biz çocuklar masal anlatsın diye sık sık onun penceresine koşardık. O hep pencerenin önündeki sedirde oturuyor olurdu. İşte bu masal penceresi bizim için güzel bir sığınaktı. Belki evlerimiz küçük, sokağımız dardı ama onun masalları bizi kimi zaman yıldızlara ulaştırır, kimi zaman uçsuz bucaksız denizlere salardı. Onun masallarıyla saray avlularında koşar, atlara biner, cadılarla boğuşur, devlerden kaçardık. Öyleki Zafer Hanım Teyzeyi masaldaki kahramanlardan ayırt edemez olurduk. O yaşlı, kırış kırış ihtiyar, geceleri solgun bir sofa aydınlığında beliren yüzüyle içimize korkular verirdi. Sigarasının ateşi karanlıkta kocaman bir dev gözü gibi parlardı. Sonra gündüz aydınlığında nur yüzlü, kalbi çocuk sevgisiyle dolu bir kadın oluverirdi.”¹

Yukarıda sorduğumuz sualimize geri dönelim. Masal derlediğimiz kişi ister kadın olsun isterse de erkek olsun, önemli olan, o kişinin bir masal külliyatına sahip olup olmadığı ve bu masalları masal üslubu adını verdiğimiz (kendine has tabir ve ağız ile anlatma) bir üslupla anlatıp anlatmadığıdır. Bu vasıfları taşıyan kadın veya erkeğin, Gökalp’in dediği gibi “ocaktan yetişme” olduğu kuşkusuzdur. Zafer Hanım da iyi bir masal külliyatına sahiptir ve bu masalları masal üslubuyla anlatır, bundan dolayı da unutulmaz bir masal anası hüviyetindedir.

Asıl konumuza gelelim. Burada tanıtacağım kişi yukarıda saydığımız vasıfları haiz bir masal babasıdır. Adı Mustafa Çobanoğlu’dur. Nüfus cüzdanına göre 1326 (1910) yılında Kastamonu ili Araç ilçesi Gemet köyünde doğmuştur. Babası Solakoğulları’ndan 1876 doğumlu Satılmış’tır. Satılmış 1918 yılında şehit olmuştur. Mustafa’nın annesi Hanım(1874 doğumlu), Oycalı köyünden Çobanoğulları’ndan Osman’ın kızıdır. Hanım, eşi Satılmış şehit olunca

babasının evine yani Oycalı köyüne iki çocuğunu alarak döner. Mustafa ve ablası Salime Oycalı köyünde yetişir ve 1934 yılında soyadı kanunu çıkmasıyla annesinin soyadı olan Çobanoğlu soyadını alırlar. Mustafa, aynı köyden Saniye ile evlenir. Bu evlilikten Mustafa, Satılmış, Tahsin, Şerife ve Salime adında çocukları doğar. Mustafa Çobanoğlu 1996 yılının Ocak ayında vefat eder.

Kastamonu ve çevresinde Mustafa adı “Mıstık, Mıdık” veya “Mısdâbey” olarak kısaltılır. Hatra Rifat Ilgaz’ın bir şiiri de “Mısdâ Bey” adlı birine yazılmıştır. Mustafa Çobanoğlu aynı zamanda köyün “usta”sıdır. Köyün bütün ev inşaatlarında ve diğer inşaatlarda usta olarak çalışmıştır. Bu bakımdan büyükler ona “koca usta” derler küçükler de “Mıdık Dayı” derlerdi.

Oycalı köyünde evimiz yan yanaydı. Uzaktan da akrabamız olurdu. Babaannem ile kardeş torunları olmaktadır. Bu bakımdan her gün bizim kapımızın önüne gelir, yapılacak bir iş varsa yapar, iş yoksa dedem, babaannem ve diğer bazı yaşlılar ile uzun sohbetler başlardı. İnşaat ustalığından başka elinden gelmeyen bir iş yoktu. Ahırları süpürmek için pürner adı verilen bitkinin çalılarında süpürge örmek, semer, sepet tamirleri yapmak ilk aklıma gelenler. Bütün yaptığı işlerden bir karşılık beklemezdi. Sadece “yedi şeyimi verin” derdi. Bu yedi şeyin ne olduğunu sorduğumuzda bir cevap vermezdi. Bizim kendisine yemek için verdiklerimizle yetinirdi.

Unutmadığım bir sözü de kadınlarla ilgilidir. Kadınların bazılarına çok gezdikleri, evinde durmadıkları için “holdur hop” derdi. Böyle kadınların evinde yiyecek ekmeğin, yemeğin bulunmadığını, evlerine pislikten girilmediğini söylerdi. Bu ifadeler Dede Korkut Kitabında geçen “solduran sop ve dol-duran top” sözlerine ne kadar benzemektedir.

Çocukların vazgeçilmeziydi. Bütün köy çocuklarının “Mıdık dayısı” idi. Bizlere mevsim kış ise “kayık” adını verdiğimiz kızaklar yapardı. Özel olarak meşe ağacından yapılırdı bu kızaklar. Mevsim bahar ise daha çok ceviz ağacından “düdük” yaparirdi. Buna “düdük çıkarma” denir. Bu düdükten başka “zipzibi” adını verdiğimiz düdüğe benzer bir çalgı aleti yaparirdi. Bütün çocukların isteklerini yerine getirirdi, hiçbir çocuğu kırmazdı.

Gelelim masalçı yönüne. Bizim oralarda masala

1 Sevinç Çokum, “Çocuklar Şiirdir”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987 (Çocuk Edebiyatı El Kitabı), İstanbul 1987, Gökyüzü yayınları, s.231

“uzanlama” denir. Uzanlama deyince ilk olarak akla Mıdık Dayı gelmektedir. Hafızasında yüzlerce masal ve hikâye mevcuttu. Bu hikâyeleri nereden, nasıl öğrenmişti tam bilmiyoruz. Okuryazar da değildi. Çocukluğumuzda kapımızın önüne gelir, çeşit çeşit hikâyeler, kıssalar, masallar anlatırdı. Fakat anlattıkları bizim ilgimizi çekmez, onu dinlemezdik. O zaman bize kızar “bunlardan ibret alın, dinleyin” derdi. 1992 yılında Atatürk Üniversitesi Türkoloji Bölümünü kazandığımda, derleme yapmam gerektiğini kıymetli hocalarım merhum Prof. Dr. Muhan Bali ve merhume Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu’nun teklif ve telkinleriyle anladım. Fakat geç kalmıştım. Mıdık Dayı artık oldukça yaşlanmış, köyde kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olduğu için İstanbul’a çocuklarının yanına gitmişti. Yazın köye gelecekti. 1994 yılının yazında köye geldi. Ama eski sıhhati yoktu. Fırsatı değerlendirerek ona birkaç masal anlattırmak istedim ama o kabul etmedi. Masal düşüncecek ve anlatacak durumda değildi. Zamanında o, bizlere, anlattığı masalları dinlememiz için nasihat ederdi, şimdi ise biz dinlemek istiyoruz ama o anlatamıyor. Bir gün rahmetli dedem, köyün en yaşlısı Haşim Bayezit ve köyün öğretmeni Cahit Topçuoğlu bizim evde toplandık. Ben de Mıdık Dayı’yı yalvar yakar, kolundan tutarak bize getirdim. Biraz sohbetten sonra teyibi kayıt için açtık. Dedem “Hadi Koca Usta, şu köseleri bize bir anlatıver, unuttuk” dedi. Mıdık Dayı bizi kırmadı ve anlatmaya başladı. Ama nefes almakta güçlük çekiyor, cümlesini tamamlamakta zorlanıyordu. Bu şartlar altında Mıdık Dayı’dan önlü arkalı olmak üzere bir kaset masal derledim. Bu masalları, Prof. Dr. Muhan Bali nezaretinde hazırladığım bitirme tezimde kullandım. Daha sonra bu tezimi genişleterek 2002 yılında Araç Folklorundan Örnekler (Oycalı Köyü/Kastamonu) adı altında yayımladım. O derleme esnasında uzunlu kısıklı 25 hikâye kaydetmişim. Masalların bazıları oldukça uzunken bazıları küçük hikâye veya fabl şeklindeydi. Derlememin doğal ortamda olmadığına farkındaydım. Ama ne kaydedersen kârdır düşüncesiyle hareket etmek zorundaydım. İyi de öyle yapmışım. Aksi takdirde bu masalları da derleyemeyecektim.

Mıdık Dayı o yazdan sonra bir daha köye gelemedi. 26 Ocak 1996 yılında vefat etti. Ondan bir

hafta sonra da 4 Şubat 1996 tarihinde dedem İbrahim Akman’ı kaybettik. Derleme yaptığımız 94 yazındaki kaynak kişiler böylelikle toprak oldu ama anlattıkları ebediyen yaşayacaktır.

Mıdık Dayı ile benim irtibatım, sohbetlerim, yaşımın yettiği yere kadardır. Fakat onun daha eski yıllarda köy odasında anlattığı masallar, hikâyeler benden büyük kişilerin hâla dilindedir. Ben de bunu bildiğim için Mıdık Dayı’dan masal duyan ve bunları hafızasında tutabilen kişileri tespit ettim. Böylelikle râvilerden masal derlemiş oldum. Bu yazıdaki ilk üç masal, yukarıda bahsettiğim derlemeden alınmıştır ve ilk defa burada yayımlanmaktadır. Son dört masalı da Mustafa Çobanoğlu’nun gelini Yetare Çobanoğlu’ndan 2001 yılında derledim. Yetare Çobanoğlu 1948 doğumlu, ev hanımı ve okuryazardır. Araç’ın Kızılören köyünden Oycalı köyüne gelin olarak gelmiş, Mustafa Çobanoğlu’nun oğlu Satılmış Çobanoğlu ile evlenmiştir.

Mıdık Dayı’nın masallarında, ne girişte ne de masalın sonunda hemen hemen hiçbir formele rastlamıyoruz. Masalcı, doğrudan masala giriş yapmaktadır. Bu durum, masalcının genel özelliği olabileceği gibi derleme yaptığımız zamanın şartları ile de alakalı olabilir. Bu, bir kusur sayılmamalıdır. Zira masalcı asıl ustalığını; masal anlatırken kullandığı üslupla, jest ve mimiklerle, ara sözlerle hatta bir meddah gibi sesini alçaltarak, yükselterek göstermektedir.

Mustafa Çobanoğlu bu masalları nereden öğrenmiştir? Bu sorunun cevabını bilmiyoruz. Sadece bir masalı anlatmaya başlarken “Bunu Alişan Ağa konuştuverirdi” demişti. Alişan Şayan 1867 doğumludur ve Oycalı köyündendir. Demek ki Mıdık Dayı, köy odalarında veya başka yerlerde duyduğu her hikâyeyi, masalı hafızasına almış, bunları daha sonra ustaca nakletmiştir.

Aşağıdaki masalarda üslûba dokunmadan, sadece yerel ağız özelliklerini değiştirdik. Anlatıcılar masallara bir ad vermediklerinden, masal adları tarafımızdan konulmuştur. Değiştirmedığımız bazı sözcüklerin anlamlarını da köşeli parantez içerisinde verdik.

1-Karı Dolabı

Bir ağanın, zenginin karısına abayı yakmış Keloğlan. Akşama gel diyor kadın. Keloğlan gidiyor. Oyalyor kocası gelecek diye. Şunu pişireyim bunu

ediverdim filan, keloğlanı oyalarken kapı tık tık ediyor. Çıkıyor onu, sen şu dolaba gir diyor kadın keloğlana. Keloğlan da “Ben karı dolabına gelmem” diyor. “Gir yoksa kocam yakalar seni” diyor. Keloğlan dolaba giriyor. “Adam” diyor kadın, -bahse girmiş kocasıyla da- “şimdi geldi birisi, filankes, dolaba koydum, al anahtar”, diyor. Kocasıyla bahse girmiş. Ne!!!! Lan kimmiş o!!! “Al anahtar, dolapta” diyor karı. Kadın veriyor anahtar. “Yadesss!!!” diyor kadın. Kocasını aldatmış. “Allah belanı versin” diyor adam. Atıveriyor anahtar oraya. O da dolapta sıçmış donuna. Gayrı varmıyor. Bu yalan gayrı deydi adam dolaba bakmıyor. Karı, keloğlana da “hani karı dolabına gelmem diyordun ne oldu?” diyor. Kadın hem kocasını aldatmış hem onu. Çok böyle karının fendi erkeği yendi, böyle şeyler.

2-Armutçu ²

Hapishaneleri dolaşmış padişah. Hapishaneye gelmiş Kastamonu gibi bir yere. Herkes padişah geldi, padişah geldi birer hediye ile gitmişler. Bir karının bir kocası varmış. “Adam” diyor, “herkes gitti sen de git”. “Karı ben ne ile gideyim? Herkes hediye ile gitti”. Güzel armutları varmış. “Ya, bir sepet armut doldururum onunla gidersen” diyor. “İyi öyleyse” diyor. Bir sepet armut dolduruyor. O da varıyor. Mahkûmların kapısını açivermişlermiş, hava alsınlar diye. Gayrı ne kadar durdularsa üç saat beş saat. “Hadi koyun içeri” diyorlar mahkûmları. Arada Armutçu da gitmiş onlarla. Çıkamamış.

Senesi geliyor. Herkes yine bir hediyeyle gidiyor. “Hani, bizim bir Armutçu vardı ne oldu” diye soruyor gardiyanlara padişah. “Padişahım, o hapiste” diyorlar. “Bize hediye getirdiydi, hapiste ne arıyor! Çıkarın çabuk” diyor padişah. Götürüyorlar padişahın huzuruna adamı. “Baba hakkın geçti” diyor padişah. “Hazineyi açiverin buna. Ne alırsa alsın”. Açıveriyorlar. Bir Kelam-ı Kadim, bir balta, bir urgan alıyor. Padişah “ne aldı” diye soruyor. Onlar da “Bir Kelam-ı Kadim, bir balta, bir urgan aldı” diyorlar. “Başka bir şey almadı mı”, “almadı” diyorlar. Çağırıyor padişah. “Niye bunları aldın” diye soruyor adama. “Balta aldım varınca armudu keseceğim, urganı da aldım varınca karıyı asacağım. Bir

² Bu masalın daha geniş varyantı ve yayılma sahaları için bkz. Pertev Naili Boratav, Zaman Zaman İçinde, “Köylü ile Sultan Mahmut”, İstanbul 1992, s.205

de Kelam-ı Kadim aldım ona da el basacağım bir daha böyle işlere karışmayacağıma. Bir sene yatmış onun yüzünden.

3-Mezmördeki

İki kişi ava gitmiş. Bir yabani kaz vurmuşlar, bir ördek vurmuşlar bir de mezmördeki vurmuşlar. Üç tane. Evvelki adamlar ahmakmış. Hakikat öyle. Hak edemiyorlar, [paylaşamıyorlar]. Av üç, avcı iki. Birerleş alın, birini de ortalı bölün. Akıllarına gelmemiş. “Nedelim, köy hocasına gidelim, köy hocası bölüverir ” diyorlar. “Selam aleyküm aleyküm selam”. Mezmördeki en iyisiymiş. “Hoca efendi biz bunu bölemedik, av üç, biz iki”. Hoca hemen oradan indiriyor bir Kara Davut. “Sen şurda dur mezmördeki” diyor. Onu atıyor kenara. “İki avcıya bir ördek” onu da atıyor. “Hocaya da bir kaz kaldı, ne yaman da az kaldı.” diyor. Herifler akşama kadar yarışmış bir ördeğe. “Ya hoca efendi, biz akşama kadar yarıştık, bir tek şey verdin”. “Kitaba bakarsam o da düşüyor ” diyor hoca. Hocalar böyle işte.

4-Keloğlanın Kurnazlığı

Keloğlan misafirlige gitmiş. Keloğlan misafirlige gidince çörek koymuşlar ocağa. Şunu misafirin önüne koyalım mı koymayalım mı demişler [karı koca]. Koymayalım demişler. Bize az kalır demişler. Oturmuş, oturmuş Keloğlan, gitmiş aç susuz. Aşağı varmış. “Allahım nediyin” demiş. Bir tane daha bulmuş yanına. Bir insan daha. O “ben de açım” demiş. “Varıver gidelim şu komşuya” demişler. “Çörek koymadı önümüze.” demiş. Varmışlar oraya ikisi. İkisi öğende[eyvanda] bir döğüş ediyorlar. “Anam gittim, anam gittim” diyorlar. Yukarıdakiler geliyorlar aşağı, onları ayırmaya. Ayırmaya gelince bir teki yukarı çıkıyor. Öteki öğende kalıyor. Karı tutuyor adamı aşağıda. Diyor ki “Yukarı çıkarsam seni arar bulurum” diyor. Yukarıdaki de diyor ki “aradım aradım bulamadım” diyor. “Yukarı çıkarsam seni doğrar doğrar mendilime koyarım” diyor aşağıdaki. Bakıyor dolaba, çöreği buluyor. Bulunca çöreği mendiline doğrayıp beline çalıyor. “Aşağı inersen seni arar arar buldum, bulamazsam kaç diyor, kaç oradan” diyor. Aşağıdaki “Beni koyuverin, gelecek şimdi, ille öldürür” diyor. Onlar da koyuveriyorlar. Koyuverince o da aşağı iniyor. Arkasından seyi diyor. “Seni öldüreceğim bugün” diyor. O önünden kaçıyor, o arkasından. Bir samanlığın arkasına

varıyorlar. Oturuyorlar. Çöreği güzelcenez yiyorlar. Onlar da yukarı çıkıyorlar. Bir tasa ekşi eziyorlar. Ekşiyi orta yere koyuyorlar. Çörek almaya gidiyorlar. Amman! çörek yok. Ya, diyor “karı ben sana demedim mi ortaya koyalım çöreği deyi. Çöreği ortaya koysaydık birazı artardı bize yarısı kalırdı” diyor. İkisi de evde kavga ediyorlar. İkisi aç kalıyor Keloğlanın yüzünden.

5-Cıncıkçı³

Bir cıncıkçı varmış. Her gün o cıncıkçı bir köye geliyormuş cıncık satmaya. O gelince bütün kızlar başına toplanıyormuş. “Benim şöyle cıncığım var, böyle cıncığım var. Alıyor musunuz?” diyor kızlara. Kızlar möluncenez [melül bir şekilde] geri dönüyorlarmış. Üç kız varmış. İkisinin babası yokmuş. “Ya, baba, biz cıncık alacağız, sen niye para vermiyorsun bize” demişler. Kızın birisi yarisi [ertesi gün] gün cıncık almaya geliyor. Cıncıkçıya “Ben sana şu parayı vereyim, sen de bana şu cıncığı ver” diyor. Cıncıkçı da “Ya kızım, bu cıncıklar iyi değil, memleketimde daha iyi cıncıklarım var, oraya gidelim” diyor. O kızın da babası yokmuş. Düşüyor gidiyor adamın arkasına. Yolda giderken, yürürken “yoruldum, geri dönelim” diyor kız. Adam da “yok dönmek, yavaş yavaş gidelim” diyor. Varıyorlar köye. Köye yaklaşınca “Aniii bu köyde çok gövde[ceset] kokuyor, ben geldiğime pişman oldum, gitmeyeceğim” diyor. “Yok, gidecez” diyor adam. Eve giriyorlar. Kapıyı açıyor kız, her taraf ceset, asılı duvarlara. Kız başlıyor ağlamaya. Adam kızı “o cesetlerden birini al, kes kes, pişir, ortaya koy, yiyecez” diyor. Kız kesiyor cesedin ellerini mellerini, ortaya koyuyor pişirdikten sonra. Kız alıyor alıyor eline, yiyemiyor. Taplanın [sofranın] altına atıyor. Adam “parmağı yedin mi” diyor. Kız yemiş gibi yapıyor. Adam “parmağım nerdesin” diye bağıyor “sofranın altındayım” diyor parmak. Tutuyor o kızı da kesiyor. Onu da asıyor duvara.

Yarisi gün o cıncıkçı bir daha geliyor o köye. “Cıncıkçı geldi, cıncıkçı geldi” deyi bağıyor. Öteki kız geliyor. “Ya, ben de alacağım cıncık” diyor. “Öteki kız ayrılamadı, çok cıncık aldı, görse [safa içinde] yaşıyor” diyor. “Tamam, ben de geliyorum” diyor kız. “Eve gideyim elbisemi alayım” diyor.

Elbisesini alıyor, geliyor. Cıncıkçıyla gidiyor. Giderken giderken kız “yoruldum, şurda oturalım” diyor. Oturuyorlar, az sonra kalkıyorlar. Köye varıyorlar. “Ay çok ceset kokuyor” diyor kız. Öğürmeye başlıyor. “Gitmeyeceğim” diyor. “Yok gideceğiz” diyor adam. Gidiyorlar. O kızı karşısında asılmış görüyor. Başlıyor ağlamaya. “Sen bunu çok mu seviyordun” diyor. “Çok seviyordum” diyor. “Sen onun yarısını bugün pişireceksin, yiyecez” diyor. Kız “Ben kesemem de pişiremem de” diyor. Neyse kız korkudan onu da pişiriyor. Ortaya koyuyor. “Kıza gel yiyelim” diyor. Kız yemiyor. O adam karnını doyuruyor. Kıza “yedin mi” diyor o da “yedim” diyor. Adam bağıyor “parmağım nerdesin” diye. “Sofranın altındayım” diyor parmak. “Sen niye yemedin” deyi o kızı da kesiyor.

Yarisi gün cıncıkçı yine o köye geliyor. Kızın babası geliyor. “Öğ iki tane kız gitti buradan, nerde onlar” diyor. “Onlar [safa içinde] yaşıyorlar, sen de gel” diyor. “Peki” diyor. Kızlara göz kulak olurum deyi gidiyor. Yorulmadan varıyorlar o köye. Adam cesetleri görünce “Bunları hep sen mi öldürdün” diyor. O da “ben öldürdüm” diyor. Kızın babasını da cezaevi gibi bir yere atıyor. 40 tane anahtarı varmış oranın. Odanın birine koyuyor, asıyor adamı.

Yarisi gün yine o köye cıncık satmaya gidiyor. “Cıncıkçı geldi” diye bağıyor. Adamın kızı geliyor. “Babam da gitti gelmedi, ne oldu onlara” diyor. “Onları bırakıp gelmedi, hazineye girdi, [safa içinde] yaşıyorlar onlar” diyor. Kız da gidiyor onunla birlikte. Bir tek kedisi varmış. Onu da alıyor gidiyor yanında. Geliyor bakıyor ki babası yok. İki arkadaş asılı. “Ya, bunları niye astın, suçları ne” diyor. “Bırak sen onları, şunlardan birini kes, pişir” diyor. Pişiriyor, sofrayı seriyor, koyuyor ortaya, yiyorlar. O kız da parmağı yemiş gibi gösterip sofranın altına atıyor. Orada kedi o parmağı yiyor. Adam “yedin mi” diye soruyor kız da “yedim” diyor. Adam bağıyor “parmağım nerdesin” diye. “Sıcacık bir karındayım” diyor parmak. Kızı affediyor. “Tamam sen benimsin” diyor. Onunla evleniyor.

Bir gün kız, adama “gel senin başına bakıvere-yim” diyor. Adam da “yârın bakıver, ben bugün sana şöyle evi bir gezdirivereyim” diyor. Oraları gezerken kız yerden bir kısım toprak alıyor, çıkılıyor, koynuna sokuyor. Geliyorlar geri. “Gel başına bakıvere-

3 Camdan veya porselenden yapılmış boncuk türünden şeyler.

yim” diyor. Başına bakarken o toprağı üstüne atıyor adamın. Adam 40 gün 40 gece uyuyor. Cebinden usulcanaz anahtarını alıyor. Babasının olduğu yere geliyor. Babasını oradan çıkarıyor.

Adam uyanınca bakıyor ne kız var ne adam. 40 sene sonra tekrar o köye geliyor. “Cıncıkçı geldi” deyi bağıyor. Kapıları kilitliyorlar. Dilenci kılığına girmiş adam. Bilememiş kız, kırk yıl aradan sonra. Adam kıza yalvarmış “eve misafir al beni, sen bilirsin ” diye kapının önünden kalkmamış. Kız merhamete gelmiş, adamı almış içeri. Babası namaza gitmiş. Namazdan gelince babasına “Bu dilenciye eve aldım, kıyamadım” diyor. “Ah kızım ah, senin uyuttuğun adam buydu, bizi bu gece öldürür, uyumayalım” diyor. Cıncıkçı onlarla konuşurken usulcanaz bir toprak atıyor adama. Adamı uyutuyor. Kızı alıyor sopanın altına, alamıyor musun vermiyor musun diye kıızı iyice dövüyor. Bir şişe toprak varmış. Kız şişeye vurunca şişe kırılıyor. Adam uyanıyor. Amma kız çok kötü olmuş. Kızın babası adamı alıp yanan ocağın ortasına oturtuyor.

6-Annem Aklıma Geldi

Atına binmiş bir genç yolda gidiyor. Önüne bir ihtiyar geliyor. “Baba gel şu ata bin” diyor. Adam usulcanaz biniyor. Biraz gidince, “İn beygirden” diyor. Adam usulcanaz iniyor. Yine gidiyor, biraz daha. Gidiyor gidiyor, yine acıyor adama, merhamete geliyor, dönüyor gerisine “Gel dede bin” diyor. İkinci oluyor bu. Adamcığaz yine biniyor, korkuyor biniyor beygire. Biraz daha gidiyorlar. “İn diyor ” adam. Yine iniyor. Gidiyor gidiyor yine aklına geliyor, yine eğleniyor “Dayı eğlen hele, ne olursun bin şu beygire” diyor. “Ya, oğlum binyorum, yumuşak davranıyorsun, sonra bağıınca aklımı alıyorsun, ben ne olduğunu anlayamadım, hiç bundan bir şey çözemedim” diyor. “Ya, çözemeyecek ne var bunda. Anam geliyor aklıma indiriyorum, babam geliyor aklıma merhamete gelip bindiriyorum” diyor. Anam gelince de indiriyorum, bunda anlamayacak ne var.” “Ha, öyle demek ki” diyor. Bindiriyor adamı götürüyor. Annesi makbul bir kadın değilmiş.

7-Keloğlan 4

Padişahın bir köknar ağacı varmış. Üç tane de kıızı varmış. Bunların üç tane de arkadaşı varmış. “Kızları bunlara birer tane verelim” demiş padişah.

“Ama nasıl verelim” demiş. “Hele durun bakalım” demiş. 40 tane devesi varmış. “Bu develeri kim sağabilirse kızların birini ona vereceğim” demiş. Filan yerde bir çoban var” demişler. Çobanın elinde bir yüzük var, onu alabilirsek onunla sağarız develeri demişler. Gidiyorlar, bulamıyorlar. Çıkıyorlar yola. Bir kazan ekmek yemişler doymamışlar, bir kazan su içmişler kanmamışlar. Olan ağaçları kesmişler, padişahın olduğu yere savurmuşlar. Padişaha gelmişler. Padişah sormuş “bu ağaçları niye devirdiniz” diye. Onlar da “kim güçlüyse kızını ona verirsin sandık” demişler. Kızın biri demiş ki “ben her gün bir kazan ekmek edip yediremem.” Öteki kız da “ben her gün bir kazan su taşıyamam” demiş. Öteki kız da “hep ağaçları bitiriyor, ben onun kahrını çekemem” diyor. “Ya nasıl olacak?”, olmuyor. Hadi siz gidin demiş.

Sonra bu kızlara bir dünür daha çıkmış. Keloğlanı bulmuşlar, yüzüğünü almışlar. Adamlardan bir tanesi sağabilmiş yüzükle. Ötekiler sağamamış. Kızını ona vermiş. İki kıızı kalmış. “Ne olacak şimdi bunlar” demiş. Kızlar, “biz kendimiz koca buluruz” demişler. Kızların biri “devenin üzerinde kim iyi durabilirse ben ona varacağım” demiş. O da öyle gitmiş, son kız da “kimi deve tepmez, kimi ısırtmazsa, sarayını da verirsen ona varacağım” demiş. O da öyle gitmiş.

YAPRAKSIZ BAHAR

Mahzenimde karıştırdı ruhum
Arasında gerilen mahyaların
Altında bir teslimiyet hevesiyle kayaların
Altında erirdi dalgalar
Ağlayan bir bebek sıcaklığında
Esip giden rüzgar
Gibi dolaşırdı üzerimde kar
Yılmaz bir bütün sevdasında
Bütün geleceğini kaybeden geçmişin
Ufukta beliren dergâhında
Huzurun ışıklı sabahında
Bu onulmaz sancı
Dertleri cebinde saklar
Ruhuma büyüyen
Bu yapraksız bahar

Emine Ecmel YILMAZ

4 Bu masal biraz eksik gözükmektedir.